

Pierre-Laurent Cassière: Mimnemesis (Košice, 2012)

Ivana Pančáková

Abstrakt: Autorka sa v texte príspevku venuje reflexii diela Mimnemesis mladého predstaviteľa sound-artu Pierra-Laurenta Cassiéra (*1982, Francúzsko). Projekt Mimnemesis autor prezentuje v rámci 1. ročníka medzinárodného festivalu zvukového a experimentálneho umenia Sound City Days v Košiciach v septembri 2012 v priestoroch archeologického múzea Dolná brána v Košiciach.

Kľúčové slová: Pierre-Laurent Cassière, Mimnemesis, sound art, zvuková inštalácia, reflexia, interpretácia.

Abstract: In the text of the report the author devotes to the reflection of the work Mimnemesis of the young sound-art representative Pierre-Laurent Cassière (* 1982, France). The Mimnemesis project is presented by the author at the first year of the International sound and experimental art festival Sound City Days in Košice held in september 2012 in the premises of the Archaeological Museum Lower Gate in Košice.

Keywords: Pierre Laurent Cassière, Mimnemesis, sound art, sound installation, reflection, interpretation.

„I think the interesting thing with sound is that you can occupy a vast space without any object. I love the idea of sculpting the space with emptiness.“ (Ting 2010)

Aktuálna dvojica plnosť a prázdno. Všadeprítomná je kritika konzumnej spoločnosti, ktorá poukazuje na fenomén extrémnej spotreby, hromadenie a zároveň „superkrátke“ užívanie predmetov s umelo skrátanou záručnou dobou. Nakupujeme bez uváženia, v úsilí zapôsobiť na druhých ľuď, vyplniť prázdno v našom živote, alebo len tak zabiť čas... Chceme mať všetko, lebo cítime prázdno. Všadeprítomná kritika je však mnohokrát opäť prázdny gestom. Riešením nie je len zníženie kvantity, zamyslieť sa treba predovšetkým nad zmenou v kvalite, v hodnotách, nad zmenou v spôsobe vnímania a myslenia.

Ak je priestor bez hmotných objektov, je prázdny?

Mladý predstaviteľ sound artu Pierre-Laurent Cassière (*1982, Francúzsko) vníma zvuk, akustické pole a vibrácie ako médium, ktoré prostredníctvom dynamických vzťahov s priestorom či telom dokáže objekt aktívne formovať a naplňovať ho významom. Jeho zvukové inštalácie, performance či akustické objekty nepoukazujú len na špecifický spôsob a limity vnímania, zvuk sa mnohokrát v jeho výpovediach stáva nástrojom. Prostredníctvom zvuku „otesáva“ prázdny priestor a vytvára zvukovú plastiku. Zvukom či zvukovou inštaláciou aktivizuje priestor a nechá ho rozprávať svoj súkromný príbeh. Manipuláciou so zvukom – selektívnym výberom, rezonanciou, exponovaním, zdvojením, redukciou – vytvára situácie, ktoré reorganizujú a reinterpretujú vnímanú skutočnosť a ako také prinášajú recipientovi nový vzhľad a novú estetickú skúsenosť.

Priestor archeologického múzea v Košiciach – Dolná brána. Spleť prázdnych chodieb, úzkych cestičiek medzi hrubými kamennými múrmi z 13. storočia. Ticho a tma. V prvom pláne vnímania by sa dalo povedať – prázdno.

20.-23. september 2012 - 1. ročník medzinárodného festivalu zvukového a experimentálneho umenia Sound City Days v Košiciach. Účastník podujatia Pierre-Laurent Cassiére si vyberá priestor Dolnej brány pre svoju inštaláciu „Mimnemesis“.

Ťažiskom Cassiérovej inštalácie je videoprojekcia akcie, ktorá bola realizovaná v roku 2006 (online). Cassiére pozdĺž nemeckých hraníc pri stavbe plynovodu objavuje 700m dlhé rovné kovové potrubie, ktoré na oboch koncoch uzatvára plastovými krytmi. Silným úderom na plastovú membránu vytvára Cassiére mohutnú zvukovú vlnu, ktorej správanie v uzavretej trubici autor skúma. Vzhľadom na rýchlosť zvuku

(340m/s) prichádza vygenerovaná zvuková vlna na opačný koniec trubice približne za 2s, odráža sa a do svojho východiskového bodu sa vracia za štyri sekundy. Efekt echa je pri silnom údere počuteľný štyrikrát, vždy sprevádzaný zmenou tónu a rezonancie, až po úplné rozpadnutie zvukovej vlny. Zaujímavým momentom je prelínanie zvukov spôsobené rytmom, nepravidelným udieraním na membránu zvukovej pasce. Cassiére však pri skúmaní zvuku a jeho modelácie v rámci ozveny neostáva len pri počúvaní. Jeho pozornosť je sústredená i na fyzické účinky, ktoré zvuková vlna vyvoláva. Vibrácie vníma priložením ucha a tváre k plastovej membráne, vďaka čomu pri spätnom návrate zvukovej vlny zaznamenáva energiu, spôsobujúcu dosť silný úder.

Zaujímavý a podnetný akustický experiment. Cassiérovo vnímanie reality je však vnímaním umelca. Objavuje výpovedný potenciál a emocionálnu silu experimentu, „číta“ významy ako úder, odplata, sila, ozvena, nápodoba, pasca, brána, návrat ... a vytvára krátky minútový čierno-biely videozáznam s názvom „Mimnemesis“.

V umeleckom prepise Cassiére uchováva autentický záznam jednej minúty vytvárania zvukov a ich reakcií bez manipulácie a estetizácie materiálu. Pre svoj snímok volí čierno-bielu podobu, ktorá podčiarkuje silu, jednoznačnosť a priamočiarosť experimentu. Vylúčením farby, neprerušovaným dejom, statickou kamerou sa Cassiére snaží udržať prvok dokumentu či záznamu. Snímaný je detail obrazu, necelá plocha membrány zvukovej pasce, ruky a hlava autora. Kruhový výrez obrazu evokuje tvar plastovej membrány i prierez potrubia, zároveň však akoby sústredoval a udržiaval našu pozornosť na centrum diania – človek/subjekt a akcia a okolie/objekt a reakcia. Kruhová forma premietania a detailný výrez zameraný na ohnisko akcie simuluje pozorovanie cez priehľad, cez otvor v deliacej stene, či cez hľadáčik a prirodzene tak vtáhuje do deja, aktivizuje rolu diváka navodením pocitu osobnej účasti na experimente.

Ani akustický experiment a ani jeho spracovaný videozáznam však netvorí Cassiérovu úplnú umeleckú výpoveď. Až v spojení s konkrétnym priestorom nadobúda materiál svoj konečný výraz a stáva sa plnovýznamovým. Prvýkrát prezentoval autor svoj videozáznam „Mimnemesis“ v spojení s podzemným priestorom pevnosti Fort du Bruissin, Art Center vo Francheville (FR, 2010). V septembri 2012 sa súčasťou umeleckého diela, inštalácie „Mimnemesis“, stali kamenné chodby Dolnej brány v Košiciach. Už pri vstupe do priestorov archeologického múzea návštevník registruje zvuk. Nejasný, deformovaný, nepravidelný. Napriek tomu, už tento moment je súčasťou inštalácie. Sledovaním zvuku percipient prechádza spleťou chodieb, kde zvuk v rôznej intenzite a rezonancii formuje priestor. Video premietané na kruhovej obrazovke je umiestnené na konci jednej z klenutých chodieb a je akoby predĺžením,

pokračovaním architektúry. Hlasitosť videozáznamu je vysoko zosilnená a približovaním sa k obrazu rezonuje nielen priestor ale aj telo percipienta. Videozáznam, celý okolitý priestor i percipient sú súčasťou Cassiérovej zvukovej inštalácie. Zosilnený zvuk videa sa odráža od stien úzkej chodby a telo návštevníka registruje zvukové vlny a vibrácie impulzov. To, čo je vnímané zrakom (Cassiérova tvár na membráne trubice a spätný akustický úder), je fyzicky precit'ované telom percipienta. Dokonalé podmienky pre estetickú skúsenosť.

Sila tejto zvukovej inštalácie prirodzene dráždi predstavivosť a iniciuje u návštevníka tvorbu epických príbehov. Sugestívny priestor podzemných chodieb, mocné až neurotické údery so zosilneným zvukom pripomínajú búchanie na mestskú bránu. Je to príbeh úniku z mesta, či hľadanie bezpečia vo vnútri jeho hradieb? Recipient sa stáva pozorovateľom a zároveň účastníkom príbehu. Výzva v podobe búchania na bránu ostáva nenaplnená, reakciou je len opakujúce sa echo.

Ako sa v rozhovore pre internetový magazín InitiArtMagazine vyslovuje sám autor, dúfa v rôzne stupne vnímania, či „čítania“ jeho práce (Ting 2010)

Už v názve inštalácie „Mimnemesis“ sa Cassiére pohráva so slovom a významom, pričom jasne sleduje cieľ odvrátiť pozornosť len od fyzického prežitku skúsenosti so zvukom a ozvenou. Nabáda recipienta zanechať nachvíľu lákavý experiment a odhaľovať bohatý významový potenciál diela. Názov Mimnemesis možno vnímať ako novotvar, vzniknutý z dvoch silných termínov – mimésis a Nemesis.

Mimésis – jedna zo základných estetických tém. Mimésis ako nápodoba, imitácia, reprezentácia. Mimésis ako odraz poriadku, systému, zákona. Umenie ako mimésis, večný návrat, či Aristotelovo kognitivistické poňatie mimésis ako nástroja poznania. V každom prípade nielen v názve, ale hlavne v Cassiérovej inštalácii nachádzame mimetické princípy. Echo, ozvena ako nápodoba vyslaného zvuku. Echo ako princíp návratu. Vznik a zánik zvukovej vlny. Mimésis je aj popis vzťahov medzi umením a prírodou. Nenapodobuje Cassiére vo svojom umeleckom diele princíp prírody o akcii a reakcii? O vzájomnom pôsobení prvkov a prepojenosti vzťahov? Nie je inštalácia „Mimnemesis“ reprezentáciou poriadku a zákonov v prírode? Cassiére ponúka svojím umením možnosť „zakúsiť“ si tento poriadok na vlastnej koži. Doslova.

Nemesis do umeleckého diela vnáša mýtický prvok. V gréckej mytológii bola Nemesis bohyňou odplaty. Zobrazovaná ako mladá deva s vážnym, zamysleným výrazom tváre (identický výraz tváre autora diela vo videozázname). Nemesis zastávala princíp spravodlivej odplaty. Nebolo to len prenasledovanie a trest za zlé skutky, ale aj odmena za vykonané dobro. V našej kultúre nachádzame analógiu v porekadle „ako sa do hory volá, tak sa z hory ozýva“. Tento zdvojený symbol ozveny, echa či odozvy v samotnom názve diela nie je len výstižným popisom akustického experimentu. Obsahuje odkaz k významu symbolu, odkazuje na vzťah akcie a reakcie, na poriadok a zákon, zároveň nastoľuje otázku voľby a zodpovednosti za konanie i nekonanie. Rozpoznanie týchto odkazov vedie k poznaniu esencie vecí, javov, podstaty umeleckého diela a komplementárne k prehĺbeniu sebapoznania.

Cassiérove diela, často ako tvorivé hry, sa zameriavajú predovšetkým na perцепčnú skúsenosť, kde hľadajú limity nielen zmyslov človeka, ale aj jeho otvoreného, kreatívneho myslenia. Jeho tvorba je postavená na krehkých (voda, prach), dokonca nehmotných prvkoch (vzduch, svetlo, ticho, akustické, elektromagnetické pole) a špecifických procesoch exponovania (zvýraznenie, zosilnenie, transformácia, zväčšenie). Vytvára tak situácie, ktoré majú značnú výrazovú silu, ale zároveň i jemnú poetiku a hravosť. Bez ohľadu na to, o aký druh umeleckej činnosti ide (špecifické priestorové inštalácie, zvukové zariadenia, videoprojekcia, performance), Cassiére dokáže svojou tvorbou stimulovať imagináciu a aktivizovať

percipienta k interpretácii diela. Napriek tomu, že Cassiérove diela majú ďaleko od predmetnosti či klasicky vnímanej figurácie, sám autor rád prirovnáva svoju tvorbu k sochárstvu.¹ Zvukom, pohybom či svetlom spracováva priestor a transformuje ho na samostatne „žijúci“ objekt. V diskurze postmodernej jeho tvorbu ani zaradovať nie je potrebné. Ovplyvnený poznatkami a skúsenosťami rôznych oblastí (architektúra, archeológia médií, akustika, fyzika, muzikológia, fyziológia či počítačové systémy), Cassière citlivo prepája médiá a integruje jednotlivé prvky do svojich jedinečných konceptov.

Od roku 2006 boli jeho práce prezentované v umeleckých inštitúciách ako S.M.A.K, Gent (BE), TENT, Rotterdam (NL), Thurn & Taxis palác, Bregenz, (AT), Palais de Tokyo, Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris (FR), Paco das Artes, Sao Paulo (BR), Württembergischer Kunstverein, Stuttgart (DE), Glaskasten Sculpture Museum, Marl (DE), OCT Art & Design Gallery, Šanghaj a Shenzhen (CN), atď. Zúčastnil sa rôznych medzinárodných filmových festivalov alebo festivalov mediálnych umení ako WRO bienále, Wroclaw (PL), Darklight Film Festival, Dublin, (IRL), Paríž a Ososphere, Štrasburgu (FR), Tuned City, Tallinn (EST), Sound City Dni, Košice (SVK) alebo Medzinárodný filmový festival Rotterdam (NL).

Vyštudoval Arson Villa National Art School v Nice (FR) v roku 2005. Host'ujúcim študentom bol na Akadémii islandského umenia v Reykjavíku, v roku 2006 na Akadémii mediálnych umení v Kolíne nad Rýnom (DE) a nasledujúci rok získal titul MA v oblasti výskumu v súčasnej teórii umenia z Liege University v Belgicku (Cassière [online]).

Literatúra:

- [1] TING, S. 2010. Interview: Pierre-Laurent CASSIERE. In: online periodikum InitiArt Magazine [online]. [cit. 20. 12. 2012]. Dostupné na internete: <<http://www.initiartmagazine.com/interview.php?IVarchive=26>>.
- [2] Mimmemesis Video/sound installation, dimensions site specific, 2006 (black and white video with sound, 4'50" loop on DVD, circular screen, speakers, subwoofer) [online] . [cit. 20. 12. 2012]. Dostupné na internete: <<http://pierrelaurencassiere.com/en-mimmemesis.html>>.
- [3] Pierre-Laurent Cassière [online] . [cit. 20. 12. 2012]. Dostupné na internete: <<http://pierrelaurencassiere.com/en-info.html>>.

PaedDr. Ivana Pančaková
 Inštitút estetiky, umeleckej kultúry
 a kulturológie
 FF PU v Prešove
 eva.kusnirova@unipo.sk

www.casopisespes.sk

¹ V osobnom rozhovore s autorkou článku (sprievodné podujatie Sound City Days, Košice, 23.september 2012)